İbn-i Teymiyye'nin Tevessülü Kabûl Edişi

İbn Teymiyye, önceki görüşünü değiştirerek ölmeden önce son görüşü olarak Hazreti Peygamber Efendimiz vâsıta kılınarak duada faydalanabileceğini söylemiştir.

İbn Teymiyye'nin talebesi İbn Kesîr: İbn Teymiyye'nin devlet ve ulemânın huzurunda, tevessül ile ilgili görüşünden kendi isteğiyle vazgeçip bir insanın duasında Resûlullah'dan faydalanma şeklini kabul ettiğini, ama istigâse'nin haram olduğu görüşüne devam ettiği sözünü bizlere nakletmiştir. [1]

شكي الصوفية بالقاهرة علي الشيخ تقي الدين…..

لكنه قال لا يستغاث إلا با الله, لا يستغاث با النبي استغاثة بمعني الابارة ولكن يتوسل به ويتشفع به إلي الله.

"Lâkin O şöyle dedi: Ancak Allah'la istiğase edilir, Nebi ile ibare manasıyla istiğase edilmez, fakat onunla tevessül edilir ve o Allah'a şefaatçı kılınır"

İTİRAZ

Bu nakilde İbn-i Teymiyye'nin iddia edilen görüşünden "döndüğü," hem de bunu "kendi isteğiyle" yaptığı nereden ve ne şekilde çıkarılmaktadır?

İbn-i Kesir'in yaptığı nakildeki "Onunla tevessül edilir ve Allah'a karşı şefaatçi kılınır." sözünün anlamı şudur:

"Sahabenin sözlerinde, Nebi aleyhisselam ile tevessül edip onunla teveccühte bulunmak, onun duası ve şefaatiyle tevessül etmeyi kasdetme manası taşımaktadır."

"Ancak ondan şefaat isteyip, onunla ve bir başkasıyla tevessül etmek, O hayattayken olan bir şeydi. Yani ondan dua etmesini istiyorlar, o da onlara dua ediyordu. Tevessülleri, duası ileydi. onunla istişfa etmek, şefaat etmesini istemektir. Şefaat ise duadır." Yani İbn-i Teymiyye 'tevessül' ve 'şefaatçi kılmak' ifadeleriyle, sahabenin kullandığı doğru anlamı kasdet-mektedir. Hoşafçı ise -bir de söze ilaveler yaparak- İbn-i Teymiyye'nin şer'i anlamıyla kullandığı meşru tevessülü, batıl anlamlar yüklenmiş gayr-ı meşru **tevessül** olarak anlamakta ve öyle yansıtmaya çalışmaktadır.

CEVAP

Yukarıdaki kaynakta

1- Devlet erkânına yapılan şikâyette bulunulduğu, devlet erkânının da işi Şâfiî kadıya havale ettiği,

2- Bir meclis kurulduğu,

3- Hakkında bazı iddialarda bulunulduğu, fakat bu iddiaların sabit olmadığı, lâkin ancak Allah ile istiğâse edilir. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile (başka bir manada değil de), ibâre manası ile bir istiğâse ile istiğâse edilmez, Ancak onunla, Allah'a tevessül ve teşeffu' edilir. Dediği anlatılmaktadır.

Buradaki "**ويتشفع به**" ne demekti?

Mesela Müncid isimli lügate baktığınızda **تشفع بفلان علي فلان استعان به عليه**/ "falanca ile falancaya karşı teşeffü etti" demek, "falancaya karşı falanca ile, falancadan yardım istedi" demektir, şeklinde bir mana verildiği görülecektir. Orta düzey Arapça bilen birinin bile anlayabileceği bir ibareyi, şuraya buraya çekmek, hakikatlerden gocunmak ve onları gizlemek maksadına matuf olabilir.

İbn-i Teymiyye'nin bu sözünüel-Bidâye ve'n-Nihaye kitabın muhakk'ı da bizim anladığımız gibi anlıyor ve şaşırıyor. Çünkü İbn-i Teymiyye'nin bilinen görüşü zat ile tevessülün caiz bulmadığı yönündeydi. Kitabın muhakk'ı bunu dip notta şöyle açıklıyor.

el-Bidâye ve'n-Nihaye kitabın muhakk'ı, yukarıda aldığımız ibareye düştüğü dipnotta, "İbn Teymiyye'nin kitaplarında, İbn Abdi'l-Hâdî'nin de onun tercümesinde söylediği ifadelerde bilinen, onun bunu/tevessül ve teşeffü'u caiz bulmadığıdır" demektedir.

Evvela, bu ifadeler dikkatle incelenirse, tevessül ile alakalı olarak yapılan tevillere imkân kalmayacağı gibi, ibare manası dışındaki (mecazi olarak) bir istiğase bile edilebileceği anlaşılabilir. Çünkü "lâkin" lafzı uzaktaki "Ancak Allahla istiğase edilir" cümlesinden değil, hemen dibindeki" Nebi ile ibare manasıyla istiğase edilmez" cümlesinden bir istidraktir. Dil kaideleri bunu gerektirir.

Sonra, dipnot meseleyi kaçamağa meydan vermeyecek şekilde açıklamaktadır.

Bu da mananın bizim dediğimiz gibi anlaşılacağını göstermektedir. Çünkü sizin dediğiniz gibi, bu söz eski görüşü manasında olsaydı, ortada zaten bir münakaşa ve anlaşmazlık yoktu ve İbn Kesîr'in "lâkin o, … dedi" şeklinde bir ifade kullanmasının da bir manası olmazdı. Anlamazdan gelip yorum yapmanız buradaki gerçeği değiştirmez.

İbn Teymiyye'nin bu sözü, korkusundan dolayı söylemiş olabilir derlerse; biz de deriz ki: Siz insanların sözlerinin zâhirine göre hüküm vermiyor muydunuz? Ayrıca İbn Teymiyye korksaydı, **istiğase**nin haram olduğunu söylemez ve görüşünde ısrar etmezdi.

İTİRAZ

İbn Teymiyye'nin kitaplarında kendi sözüne mi itibar edeceğiz, yoksa başkasının veya talebesinin sözüne mi? Bu konuda asıl olan muteber görülen, başkasının nakli değil kendi kaleminin naklidir.

İbn-i Kesir in bahsettiği olay hicri 707 senesinde olmuş. İbn-i Teymiyye Kaidetün Celile isimli kitabında, hicri 711 senesinde Mısır'dayken, tevessül hakkında kendisine bir soru sorulduğunu o soruya verdiği cevap eski görüşüdür. Bu cevabı da kitaba eklediğini ifade etmektedir. Yani İbn-i Teymiyye, 711 senesinde de, daha sonrasında da eski görüşünde olduğu yani görüşünü değiştirmediği anlaşılıyor.

CEVAP

Tabiki bir insanın kendi sözüne itibar edilir. Ancak o insanın hayatının bütün safhaları sözleri yaptıkları kendi kitabında olmayabilir. O bakımdan ona iftira atmayacak adaletli basiretli kimselerin ondan yapmış olduğu nakiller muteber olur. İbn Teymiyye'nin o sözünü bize nakleden İbn Teymiyye'nin talebesi İbn-i Kesir. İbn-i Kesir'in hocasına iftira atacak bir insan olmadığı, adaletli ve muteber bir alim olduğu herkesce malumdur.

Ayrıca İbn Teymiyye'nin diğer talebeleri de İbn-i Kesir'in bu nakline haberine itiraz etmemiştir. Aslında bu İbn Teymiyye'nin mahkemede geçen bir hadise ilave bir haberdir. İbn Teymiyye'nin sözünden ne anlaşıldığını yukarıda açıkladık. İbn Teymiyye'nin devlet ve ulemânın huzurunda, tevessül ile ilgili önceki görüşünden farklı bir ifade kullanıyor. Mısırda farklı bir ifade kullanıyor. Ortada tenakuz çelişkili bir durum var. Bu durumda iki şey sorulur.

Birincisi: Bu olay İbn Teymiyye'nin tenakuz çelişkili bir durumu devlet ve ulemânın huzurunda başka mısırda başka konuşuyor.

İkincisi: Yada İbn-i Teymiyye Kaidetün Celile isimli kitabında mısırda tevessül hakkındaki söylediği o söz ona ait olmayıp sonradan ilave edilmiştir. İki durumda sizin için kötü.

İmam İbni Hacer el Heytemi diyor ki: İbni Teymiyye'nin kötü eyleminden önce bu dünyada hiç kimse Resulullah'la (Sallallahu aleyhi ve sellem) istiğase ve tevessüle karşı gelmemiştir diyor.[2]

Evet ne Resulullah (Sallallahu aleyhi ve sellem) den ne sahabeden ne de tabiinden zat ile tevessülü inkar eden bidat diyen tek bir söz ifade bulamazsınız tam tersine ileride gösterceğimiz delillerde göreceğiniz gibi kabul edip dualarında yapmışlardır. Bu durumda İbn Teymiyye'nin zat ile tevessül görüşü Ehli Sünnetin görüşü değildir. Şimdi bu durumda biz bu konuda kime uymalıyız. Aşağıda açıklayacağımız misallerde görüleceği üzere tenakuz çelişkilileri olan ibn teymiyye mi yoksa Resulullah, sahabe,tabiinden ve dört mezhep imamı gibi Ehli Sünnetin Alimlerinin görüşüne mi? Şimdi İbn Teymiyye'nin tenakuz çelişkilerine misaller verek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayalım.

a) İbn Teymiyye kendi görüşü olan Allah'ın arşın üstünde olduğunu ispat etmek için bir çok delilleri zikrederken Osman b Sa'îd ed Dârimî söylediği bu sözü kendi görüşünü desteklemek için delil olarak kitabında söylüyor.

İbn Teymiyye, "Şerhû'l Akîdeti'l Esfehâniyye" isimli eserinde, şöyle diyor: Allah dilerse, bir sivrisineğin sırtına yerleşir de sivrisinek Onun kudreti

ve rububiyetinin lutfü ile O'nu yüklenip kaldırır böyleyken (sineğin sırtından daha geniş olan) Allah arşın üzerine nasıl yerleşmez. Diyerek Osman b Sa'îd ed Dârimî (bilinen Dârimî değil) söylediği sözü kabul edip kendi görüşünü desteklemek için getirdiği deliller arasında zikrediyor İbn Teymiyye. [3]

Osman b Sa'îd ed Dârimî ve İbn Teymiyy'nin bu ifadeleri yanlıştır hatadır. Çünkü biriside çıkıp Allah dilerse kendinden büyük bir taş yaratır onun üzerine yerleşir derse ona ne diyeceğiz.

b)İsra 79 ayetin asâ en yeb'aseke rabbuke makâmen mahmûdâ (mahmûden bu ayet hakkında). Mucahide nisbet edilen (bu sözün mucahide ait olmadığını söyleyenler var) bir görüşe göre Mucahid Allahü Teala Arşın üstünde yanına peygamber efendimizi oturtmak üzere dört parmak yer ayırmış diyor .

İbn Teymiyye ise Allah Teala'nın istivası neticesinde Arş'ın dört parmak bile fazlalığının kalmadığını söylemenin doğru görüş olduğunu (yani hiç yer kalmadığını söylüyor) vurgular ve İbn Teymiyye şöyle der:

"Burada Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Allah Teala'nın Arş'ı istivası sonucunda Arş'ta, ölçü olarak zikredilen şeylerin en basiti olan bu miktar, yani dört parmak kadar dahi fazla (boş) yer kalmadığını beyan etmiştir.[4]

Fakat başka bir yerde Allah Teala'nın Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in arşın üzerine yanına oturttuğunu Mücâhid'den naklediyor ve itiraz etmiyor.[5]

إذا تبين هذا فقد حدث العلماء المرضيون وأولياؤه المقبولون أن محمدا رسول الله يجلسه ربه على العرش معه

روى ذلك محمد بن فضيل عن ليث عن مجاهد فى تفسير عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا وذكر ذلك من وجوه أخرى مرفوعة وغير مرفوعة قال ابن جرير وهذا ليس مناقضا لما استفاضت به الاحاديث من ان المقام المحمود هو الشفاعة باتفاق الائمة من جميع من ينتحل الاسلام ويدعيه لا يقول ان اجلاسه على العرش منكرا وانما أنكره بعض الجمهمية ولا ذكره فى تفسير الآية منكر

Konu hakkında bk. Dürr, IX, 427; Tahrici, ez-Zehebî, el-Uluvv, I, 716, II, 881, 922; Muhtasaru'l-Uluvv, 15 vd.

Bir yerde İbn Teymiyye ise Allah Teala'nın istivası neticesinde Arş'ın dört parmak bile fazlalığının kalmadığını söylemenin doğru görüş olduğunu (yani hiç yer kalmadığını söylüyor). Başka yerde Allah Teala'nın Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in arşın üzerine yanına oturttuğu görüşüne itiraz etmiyor. Bu bir çelişkidir.

c)Elbani İbn-i Teymiyye'nin adı geçen kitabında onlarca zayıf hadis olduğunu, dahası birkaç tane mevzu hadis bulunduğunu da ifade etmiştir.[6] ()

Elbani kendisinin “Silsiletu Hadis sahiha” adlı kitabının 4 cildinin 344 sayfasında diyor ki: İbni Teymiyye Buharinin sahih dediği bir hadise uydurma dediğini ve ibn teymiyyenin hata ettiğini söylüyor. Bu konu ileride istiğase bölümünde geniş bir şekilde açıklanacak

Elbani İbn-i Teymiyye’nin zayıf hadislerle ve uydurma hadislerle amel ettiğini itiraz etmediğini söylemişti. Şimdi ibn teymiyyenin sahih bir hadise uydurma dediğini söylüyor.

d)İbn teymiyye şöyle diyor: “Allahü Teala’nın cisim olup olmaması meselesine gelince bu meseleyi tartıştığımızda bazıları diyorlar ki cisimlerin tamamı muhdestir (sonradan var olmuştur) kadim değildir. Varlığının zamanda bir başlangıcı vardır. Şurası mağlumdur ki kitap sünnet ve icma bütün cisimlerin muhdes olduğunu söylemez. Kitap Sunnet ve İcma Allahın cisim olmadığını söylemez diyor,

İbn teymiyye Müslümanların imamlarından hiç kimsede Allah cisim değildir dememiştir. Dolasıyla ben Allah cisim değildir sözünü terk ettiğimde (yani Allah cisimdir dediğimde) ben Allah cisim değildir sözünü kabul etmiyorum dediğimde ne fıtrattan ne de şeriattan dışarı çıkmış olurum (yani Allah cisim değildir sözünü kabul etmiyorum dediğimde fıtrattan ve şeriattan dışarı çıkmış sayılmam) diyor İbn teymiyye”. İbn teymiyye’nin bu sözünün kaynağı kendi kitabı olan[7] de yazılıdır.

Birincisi: İbn teymiyye bir yerde Müslümanların imamlarından hiç kimsede Allah cisim değildir dememiştir derken başka yerde İmam Eşarinin şu sözünü diyor: “Ehli sünnet ve Hadis Ehli ise şöyle demiştir: Allah cisim değildir. Ona hiç birşey benzemez.”diyor. İbn teymiyye.[8]

Mesele İbn Teymiyy’nin Allah’a cisim dedi mi demedi mi meselesi değil. İbn teymiyye bilerek veya bilmeden yanlış bilgi verip sözlerinde çelişkili ifadelerin olması.

İmamıAzamEbuHanife kitaplarına bakın Allahü Tealanın cisimden ve cisimlere mahsuz özelliklerden münezzeh olduğunu açıkca eserlerinde yazıyor.

İmam Ahmed bin Hanbel şöyle demiştir: “Kim ki, ‘Allâh cisimdir diğer cisimler gibi değildir’ derse o kafirdir.” Bunu hanbeli alimlerden olan “El-Hisâl” kitabının sahibi ondan nakletmiştir.

Hanefi mezhepli olan Kemal ibnu’l Humâm “Fethu’l-Kadir” isimli eserinin “İmamların sıfatları” bölümünde şöyle demiştir: “Kim ki Allâh cisimdir diğer cisimler gibi değildir derse o kafirdir.”

Molla Aliyyü’l Kârî rahimehullah diyor ki:-“Allahü Teâlâ’nın cisim olduğunu, mekânı bulunduğunu, Allahü Teâlâ üzerine zaman geçtiğini söyleyen kimse de kâfirdir. Böyle bir kimse için iman hakikati sabit olmamıştır.[9]

Zekeriyya el-Ensarî’nin talebesi, hicrî 974 yılında vefat etmiş olan İmam Şihabuddin İbn Hacer el-Heytemî eş-Şafiî, Minhacu’l-Kavîm isimli eserinin 224. sahifesinde buyuruyor ki:

Biliniz ki el-Karafî ve başkaları eş-Şafi, Malik, Ahmed ve Ebu Hanife’den

rivayet etmiştir ki, Allah onlardan razı olsun, her kim Allahu tealaya bir yön izafe eder yahut cisim isnad ederse, o küfre düşer. Ve onlar (bu ulema) böyle söylemekte haklıydı.

İkincisi: Allah cisimdir dediğimde fıtrattan ve şeriattan dışarı çıkmış sayılmam. Diyor halbuki Ehli Sünnetin görüşüne göre bu sözü söyleyen şeriaten çıkmış olur.

İbn Kesîr'in İbn Teymiyye'nin devlet ve ulemânın huzurunda, tevessül ile ilgili haberi anlatmamızdaki maksat. İbn teymiyye bilerek veya bilmeden yanlış bilgi verip sözlerinde çelişkili ifadeler kullanıyor yukarda gordüğünüz gibi. İbn teymiyye bir çok konuda ehli sunnet görüş üzeredir. Fakat bazı konularda ehli sunnet dışı görüş beyan edip dört mezhebin dışında fetva verdiği görülmüştür. Zat ile tevessülü İbn Teymiyye'den önce Resulullah, sahabe,tabiinden ve dört mezhep imamından hiç kimse red etmemiştir. Bu sözümüzün delillerini ileriki sayfalarda göreceksiniz.

İbn Teymiyye'nin bu konudaki görüşü Ehli Sünnetin görüşü değildir. Onun için Zât ile tevessülü kabul eden Resulullah, sahabe, tabiin ve Ehli Sünnetin Alimlerin in görüşüne itibar edilmelidir.

Vahhâbîlere, Vahhâbî denilmesi, görüşlerinin kaynaklarından biri de Muhammed b. Abdulvahhâb (v. 1201/1787) olmasından ötürüdür.

---

[1] İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihaye,XIV, 47; Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye 3.baskı Beyrut/1987 Farklı baskı İbn-i Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, 18/74

[2] Cevher el Münezzem fi Ziyaretul Kabril Mükerrem, 171 ci sayfasinda Darül-havi yayınevi, Beyrut, Lübnan

[3] Beyan Telbis el-Cehmiyye, 1/568 Mekke i mukerreme hükümeti matbaası kral faysal bin abdul aziz emri ile bastırılmıştır.

[4] Mecmû'ul-Fetâvâ,XVI, 438

[5] Mecmuu'l-Fetava, IV, 374

[6] Elbani, el-Kelimu't-Tayyib, Tahkik, 49-57

[7] Beyan Telbisü'l – Cehmiyye 1/118-401

[8] Beyan Telbisu El-cehmiyye 1.cilt. 400.s.

[9] Fıkh-ı Ekber Şerhi